

Zlatníctvo v prvej polovici 18. storočia

Artefakty zlatníctva z prostredia stredoslovenských bankských miest boli historikmi umenia hodnotené vždy vysoko, a to predovšetkým vďaka kvalite zachovaného pamiatkového fondu. V súčasnosti evidujeme viaceré solitéry či väčšie kolekcie, ktoré produkovali jednak domáce zlatnícke dielne, no na základe komparatívnych štúdií i nových pramenných materiálov je zrejmé, že na naše územie boli kontinuálne distribuované aj výnimočné importy, ktoré pozoruhodne dokresľujú elitné prostredie stredoslovenských bankských miest v ranom novoveku.

Stredoslovenské múzeum – kultúrna inštitúcia Banskobystrického samosprávneho kraja pozýva v rámci výstavy Samuel Libay – majster filigránu na prednášku riaditeľky Ústavu dejín umenia pani Barbary Hodásovej. 13. novembra o 17:00 h privítame v Thurzovom dome historičku umenia, ktorá sa vo svojej prednáške zameria na pôvod a okolnosti vzniku zlatníckych artefaktov zo stredoslovenskej oblasti.

„V pripravenej prednáške sa pozrieme na otázky typu ako ukotviť konkrétne dielo v súčasnosti sa nachádzajúce na Slovensku v prípade, ak vzniklo mimo tohto územia, no pri hlbšom výskume sa ozrejmi, že vzniklo na priamu objednávku a s presnými požiadavkami tamajších donátorov. Čo v situácii, ak je konkrétne dielo prácou domáceho či dokonca „slovenského“ autora, no vzápätí ním bol obdarovaný panovník, vysoký cirkevný predstaviteľ či krajinský feudál a až do súčasnosti sa nachádzalo mimo územia Slovenska? Možno nazvať ranonovovekého umelca „slovenským“, ak pochádzal z významného umeleckého centra a usadil sa v našej krajine až po ukončení svojho výtvarného školenia a v podstate už nereagoval na lokálne štýlové podnety? Okolnosti vzniku konkrétnych diel tak majú viacero premenných a konkrétne prípady sú potom pokusom o pomenovanie týchto variantných alternatív“, oboznamuje s podstatou prednášky Barbara Hodásová, riaditeľka Ústavu dejín umenia.

Pre takýto príklad dokazovania pôvodu zlatníckeho artefaktu netreba chodiť ďaleko. Priamo v expozícii Stredoslovenského múzea sa nachádza tzv. planétová kanvica. Táto pozoruhodná zlatnícka práca vzrušuje špecialistov už celé jedno storočie, a to od roku 1911, kedy bola prvýkrát, a mimoriadne detailne popísaná počas mapovania zlatníckych prác z majetku Evanjelickej cirkvi a.v. v Banskej Bystrici, Kremnici a v Banskej Štiavnici Kornélom Divaldom. Nateraz ale zostáva otvorená otázka autorstva, proveniencie, datovania, možných predlôh pre realizáciu tohto diela, či dokonca jeho kultúrneho kontextu v prostredí stredoslovenských bankských miest, a to v celom segmente umelecko-historickej literatúry.

„Tvar majstrovsky či cechovo nepuncovanej striebornej a z väčšej časti pozlátenej kanvice vychádza zo vzorov pre zlatnícke práce známych najmä z nemeckého prostredia, no príbuznosť týchto modelov je len všeobecná a pomáha typovo zaradiť planétovú kanvicu do obdobia druhej polovice 16. storočia. Banskobystrickú planétovú kanvicu možno považovať nie síce za unikátne, no predsa len za kvalitnejšie dielo i v štandardnej komparácii s nemeckým, zvlášť norimberským zlatníctvom. Jej výnimočnosť netkvie ani tak v samotnom umelecko-remeselnom zvládnutí, ale aj v ikonografickom koncepte, ktorý vizualizuje, či okruhu renesančných prác a najmä kultúrneho prostredia stredoslovenských banských miest v 16. storočí, ktoré sekundárne reprezentuje“, dopĺňa Barbara Hodásová.

Dnes je už zrejmé, že po niekoľkých hĺbkových analýzach stráca opodstatnenie doterajší názor, že diskutovaná kanvica pochádza z Banskej Bystrice, prípadne prostredia stredoslovenských banských miest. Priveľa črt lokalizuje jej vznik do norimberského jamnitzerovského okruhu. Rovnako je v slovenskej literatúre doterajšie datovanie kanvice okolo roku 1600 neskoré a v závislosti na koncepcii či vzhľadom na datovanie plakiet z Kolýna nad Rýnom sa skôr približuje k polovici 16. storočia, exaktnejšie do 70. – 80. rokov 16. storočia.

„Aktuálna prítomnosť planétovej kanvice v Banskej Bystrici otvára pre historiografiu umenia mimoriadne zaujímavú otázku kontextu výskytu renesančných zlatníckych prác na strednom Slovensku. Snáď najpravdepodobnejšou je možnosť, že planétová kanvica bola donáciou člena či členky niektorej z banskobystrických meštianskych rodín. Tento mechanizmus platí v mnohých ďalších príkladoch výskytu reprezentačných zlatníckych prác, i pôvodne profánneho určenia, v kolekciiach Evanjelickej cirkvi a.v. na strednom Slovensku“, uzatvára Barbara Hodásová.

Podujatie pripravené k výstave SAMUEL LIBAY – majster filigránu, z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia ako hlavný partner výstavy. Výstava je realizovaná s finančnou podporou Banskobystrického samosprávneho kraja.

Mgr. Dana Kurtíková

PR manažér Stredoslovenského múzea

email: kurtikova@ssmuzeum.sk

mobil: +421 911 055 330

tel.: +421 484 125 897